

Plukovník Ing. Anton Výboš, CSc.

Zaplacono 840,- Kčs

VYTVÁŘENÍ USKUPENÍ A OPERAČNÍ SESTAVY VOJSK PŘI PŘECHODU DO PROTIÚTOKU

Jedním z důležitých soudobých problémů, který má řešit vojenská věda, je i způsob vytváření uskupení sil a prostředků při přechodu do útoku. Složitost tohoto problému vyplývá především z toho, že od období Velké vlastenecké války nebyl až do současné doby protiútok v takovém rozsahu prakticky řešen v žádném vojenském konfliktu. Proto hledání poučení právě z bohatých zkušeností tohoto období má své místo i v současné době, kdy v případě rozpoutání válečného konfliktu, je nepřítele, který pronikl na území států Varšavské smlouvy, možné zničit protiútokem.

Značný význam pro organizaci a přechod do protiútoku mají zkušenosti zejména z bitev u Moskvy, Stalingradu a Kurska.

V protiútku u Stalingradu se projeví **nové momenty, které je možné využít i pro dnešek:**

- dochází k rozhodnému soustředování sil a prostředků a vytváření úderných uskupení,
- dosahuje se 2 až 3 násobné převahy nad nepřítelem v živé síle a bojové technice,
- dělostřelecký útok nachází svůj odraz v komplexním palebném ničení,
- zvyšuje se operační hustota na 1,5 střeleckého praporu, 30 až 60 hlavní a 6 až 14 tanků na 1 km fronty,
- využívá se prostředek k rozvíjení úspěchu,
- hloubka úkolu divize dosahuje do 20 a výjimečně i více km.

Je samozřejmé, že nelze zjednodušeně přenášet všechny poznatky a zkušenosti na soudobé podmínky. Je však nezbytné poučit se ze zkušeností, vyvarovat se chyb a některé obecně platné zásady aplikovat na soudobé podmínky.

V každém případě si musíme být vědomi toho, že existence raketových jaderných zbraní, vysoce přesných zbraní, bojové možnosti letectva, včetně bitevních vrtulníků, minování na dálku jsou faktory, se kterými je nutné počítat (oproti minulosti), protože tyto mohou zásadně ovlivnit i vytváření protiútočných uskupení.

K uskutečnění úspěšného protiútoků má důležitý význam **vytvoření optimální operační sestavy vojsk**, která by měla zabezpečit:

- rychlé a rozhodné ničení nepřítele do celé hloubky,
- manévry vojsky z hloubky pro přechod do protiútoků,
- narůstání síly úderu v průběhu operace,
- volnost manévru v operační hloubce,
- možnost rychlého přenesení úsilí na nové směry.

Je zapotřebí, aby operační sestava byla vysoce proměnná a pružná, vycházela z podrobného zhodnocení uskupení vojsk nepřítele.

Analýza zkušeností z období Velké vlastenecké války svědčí o tom, že zatímco front v počátečním období po zahájení protiútoků měl operační sestavu v jednom sledu, armády ji měly vždy ve dvou sledech. Přitom již v bitvě u Stalingradu nechyběly v jejich sestavách ani rychlé skupiny.

Ze vševojskového hlediska jsme v dosavadní praxi (od počátku osmdesátých let) v útočné činnosti volili operační sestavu tak, aby zahrnovala první i druhý sled, vševojskovou zálohu, operační manévrovací skupinu (OMS) a výsadky. Na první pohled by se zdálo, že tato sestava plně odpovídá i soudobým podmínkám a není na ni nutné nic měnit.

Podle mého názoru, je však potřebné **zvážit jeden z vytvářených prvků operační sestavy a tím je operační manévrovací skupina**.

Myslím si, že vytváření OMS na přelomu 70. až 80. let bylo **objektivní nutností**, protože v operační sestavě scházela uskupení, která by byla schopna rozvinout taktický úspěch v operační, proniknout do operační hloubky ve vysokém tempu a ničit důležité objekty, které měly vliv na průběh operace a působit tak ve prospěch vojsk prvního sledu. Bylo to dáno i tím, že průměrné tempo útoku dosahovalo 40 až 60 km/den a OMS 80 až 100 km/den.

Vzniká otázka, zda se **nezměnily podmínky vedení operací** natolik, že OMS již v současné době není schopna splnit stanovené úkoly ne proto, že by to nebylo účelné, ale mimo jiné i proto, že se nedokáže odtrhnout a proniknout v potřebném tempu do operační hloubky, protože nahuštěná operační sestava nepřítele ji to nedovolí. Vzhledem k tomu, že tempa protiútočných operací značně klesla, je potřebné tyto okonosti plně vzít v úvahu.

Na druhé straně však zkušenosti potvrdily, že některé úkoly mohou plnit jen rychlá vojska. Proto se nelze zcela tohoto prvku vzdát. Soudím, že je nutný určitý

kompromis. Tento, podle mého názoru, spočívá **ve spojení předností OMS a ve využití zkušeností z použití rychlých skupin.**

Použití tohoto samostatného uskupení by spočívalo ve využití úderné síly, možnostech působení samostatně; přednostně by plnilo obdobné úkoly jako OMS, ale zároveň bylo připraveno k zasazení a dokončení prolomení obrany jako druhé sledy (tento úkol OMS neplnily), vést boj se zálohami nepřítele s cílem nedovolit jejich přísun k frontě a zesílení uskupení nepřítele před hlavními silami armády a frontu.

Zmíněné uskupení vzhledem k samostatné činnosti by bylo možné nazvat **skupinou samostatné činnosti.** Je schopno rozvinout úspěch, vést samostatně bojovou činnost v hloubce obrany nepřítele, boj s jeho zálohami, ale i ničit prostředky jaderného napadení, vysoce přesné zbraně, velitelská stanoviště apod. Mohlo by být součástí úderného uskupení, avšak jeho úkoly by byly podstatně menší a nedovoľovaly by takové hloubky jako u OMS.

Z hlediska úkolů připravenosti dokončení prolomení obrany, rozvíjení úspěchu do hloubky a samostatného působení nejsou v žádném případě stejné jako u OMS. **Toto uskupení by vycházelo na čáru bližšího úkolu frontu (armády) jako ostatní síly, avšak s určitým předstihem,** přičemž doba jeho samostatné činnosti by byla závislá na konkrétních podmínkách, zejména uskupení nepřítele, především jeho záloh, tempu postupu, podpoře nadřízeného velitele. Vzhledem k tomu, že zmíněné uskupení nemá takovou operační volnost jako OMS, nemůže plnit ani stejné úkoly. **Ve frontu by mohlo být tvořeno např. 1 až 2 vševojskovými divizemi, v armádě jednou divizí.**

Chtěl bych poukázat ještě na jeden moment použití tohoto uskupení. Za příznivých okolností by mohlo být **vytvořeno již v obraně a zejména v protiúderu se může stát jedním z efektivních prostředků plynulého přechodu vojsk do protiútočné operace.** Po úspěšném zahájení protiúderu a po zasazení navrhovaného uskupení může proniknout do hloubky s úkolem ovládnout, v součinnosti s výsadky, důležitou čáru (např. přechody přes státní hranici) a nedovolit nepříteli na ní organizovaně zaujmout obranu. Myslím, že to je jedna ze základních podmínek nejen plynulého překonání tohoto velmi důležitého prostoru, ale i pro přechod do protiútoků.

Rozhodující pro úspěch protiútoků je **včasné vytvoření protiútočného uskupení.** Složitost tohoto úkolu vyplývá ze skutečnosti, že vojska frontu (armády) v tomto období ještě mohou odrážet úder nepřítele, který je v převaze, i z krátkosti doby, která je k dispozici pro vytvoření protiútočného uskupení. Vyžaduje značných sil a prostředků, které zpravidla nemají ani armády prvního sledu, někdy ani fronty. Proto je nezbytné přesunout zálohy z hloubky (zpravidla koaličního uskupení). Jestliže vycházíme z podmínek, že na odražení agrese se budou podílet vojska prvního operačního sledu, pak je možné zahájit vytváření protiútočného uskupení již v průběhu obranné operace. Za předpokladu, že zálohy k posílení frontu bude

vyčleňovat hlavní velitel na válčišti, mohou být tato uskupení vytvářena ve značné hloubce. Složitost však bude spočívat v jejich organizovaném přesunu k frontě za použití vysoce přesných zbraní. Uvažujeme-li, že např. druhý sled frontu bude soustředěn na první frontové obranné čáře ve vzdálenosti kolem 150 km od státní hranice a jestliže nepřítel pronikne do hloubky okolo 60 km, potom můžeme předpokládat, že vytvářené uskupení nebude zpravidla možné zasadit z této hloubky, ale bude nutné je přesunout blíže k frontě, na vzdálenost 20 až 40 km od předního okraje. To znamená, vystavit toto uskupení působení řady prostředků nepřítele nejen za přesunu do stanoveného prostoru a na čáru zasazení při přechodu do protiútočné operace, ale i po dobu jeho setrvání ve zmíněném prostoru.

Jsem toho názoru, že prostory soustředění je zapotřebí volit tak, aby se tato uskupení mohla účastnit protiúderů při zakončování obranných operací a s přechodem do protiútočného měla rozhodující úlohu při zničení hlavních sil nepřítele. Žádoucí je, aby si zachovala volnost manévru a možnost vedení úderů na jakémkoli směru. Vojska je potřebné rozmístit tak, aby před jejich zasazením nebylo nutné složitě přeskupování a zejména, aby nepřítel předčasně nezjistil zámysl plánované činnosti.

Stanovení **nejvýhodnější doby** k uskutečňování protiútočného je jedno ze základních hledisek, které musíme vzít v úvahu při vytváření protiútočného uskupení. To bude závislé na způsobu přechodu do protiútočného. Vždy však je nutné mít na paměti, že **nejpříznivější dobou pro přechod do útoku je právě okamžik, kdy nepřítel utrpěl značné ztráty, vyčerpal své zálohy, jeho útok byl zastaven nebo odražen a nedokázal ještě přejít do obrany.**

Vojenský teoretik Clausewitz ve své knize Vom Kriege (O válce) tento okamžik považuje za kulminační bod, kdy v důsledku ztrát v hloubce protivníkovy pole musí vojska přejít do obrany. Za tímto kulminačním bodem následuje přelom, porážka.

Kulminačního bodu je potřebné v praktické činnosti využívat **vždy nejen při přechodu do protiútočného, ale i protiúderu a protizteči.** Proto v žádném případě, jsou-li vytvořeny podmínky, nelze přechod do protiútočného oddalovat. Při soudobých možnostech průzkumu může nepřítel nejen zjistit náš zámysl, ale přeskupit své síly, přejít na předpokládaných směrech útoku do obrany, přisunout zálohy a tím znesnadnit činnost protiútočících vojsk.

Dále se zmíním o některých **zvláštěnostech z vytváření úderného uskupení a jeho přechodu do protiútočného, kdy:**

- **Nepřítel ještě útočí,** to znamená, že půjde o střetné sražení. Přitom poutací směr bude vytvořen silami, které pokračují ve vedení obrany. Úderné uskupení je vhodné zasadit do boku a týlu hlavních sil nepřítele. Předpokládám, že na tomto směru bude mít nepřítel menší síly, protože jeho nejdůležitější uskupení bude zavázáno do bojové činnosti čelně. Proto na tomto směru je možné vytvořit rozho-

dující převahu 1 : 2,5 až 3, přičemž celkový operační poměr sil v pásmu frontu může být vyrovnán.

● **Nepřítel byl zastaven** a ještě nemohl organizovaně přejít do obrany. To však předpokládá, že front má dostatek sil a prostředků, které byly soustředěny v průběhu vedení obranných bojů. Zasazení úderného uskupení, pokud to situace dovolí, do boku a týlu spočívá ve vytvoření trojnásobné převahy na směru hlavního úderu. Toho je možné dosáhnout především komplexním palebným ničením, ale zejména zasazením úderného uskupení v užším pásmu, aby proti nahuštěným sestavám nepřítele byla dosažena potřebná převaha. Myslím, že **vševojskové divize by měly útočit v pásmu širokém 10 až 12 km** se zasazením maximálního počtu tanků a BVP, zvláště se zahájením protiútoků. Je potřebné vycházet ze skutečnosti, že v tomto období má nepřítel ještě útočnou sestavu, která sice je značně nahuštěná, ale je méně hlubší než sestava v obraně.

● **Nepřítel dokázal přejít do obrany** a bude nutné vytvořit průlomové uskupení. Proto na směru hlavního úderu je nezbytné soustředit takové síly a prostředky, které zabezpečí nejen průlom taktické hloubky, ale vytvoří podmínky i pro rozvíjení protiútoků. Z toho důvodu bude zapotřebí na směru hlavního úderu dosáhnout převahy 1 : 4 až 6 zároveň mít připraveny síly, které budou rozvíjet úspěch do hloubky. To vyžaduje hluboce členěnou operační sestavu složenou z průlomového uskupení (divizí prvního sledu) vojsk, samostatné činnosti i druhého sledu.

● **Při přechodu do protiútoků v návaznosti na protiúder**, základem protiútočného uskupení budou vojska, která vedla protiúder. Protože základ uskupení je již vytvořen, je potřebné mít silný druhý sled, který je účelné zasadit tak, aby **protiúder plynule přerostl do protiútočné operace bez operační přestávky**. Na směru hlavního úderu je žádoucí mít takové síly, které zabezpečí, aby poměr sil dosahoval 1 : 2,5 až 3.

Jak jsem se již zmínil, je vhodné, aby plynulost přechodu zabezpečila skupina samostatné činnosti. Významnou úlohu, vzhledem ke své aktivní činnosti, mají vzdušné výsadky a předsunuté odřady. Důležitým požadavkem přitom bude, aby přechod do protiútoků byl uskutečněn **současně na několika směrech**. Tento způsob se na první pohled může jevit jako tříštění sil a prostředků. Na druhé straně je to jedna z možností, jak upoutat síly nepřítele na široké frontě a tím mu nedovolit manévry vojsky a jejich vyvedení z pasivních směrů.

Potřeba vytvoření úderných uskupení k přechodu do protiútoků se projeví v řadě změn v operační sestavě frontu (armády). Tato opatření mohou spočívat v:

- přisunu a zasazení druhých sledů a nově začleněných sil a prostředků podřízených frontu (armádě),
- přeskupování sil a prostředků z pasivních směrů na předpokládané směry protiútoků,
- změnách v uskupení RVD, PVO, letectva (především vojskového) a záloh,
- organizaci všestranného zabezpečení a změn ve velení vojskům.

Úderné uskupení pro protiútočnou operaci je nezbytné vytvořit jednoduchým způsobem a rychlým manévrem s možností jeho utajení před nepřítelem. Proto přeskupování vojsk je zapotřebí provést v krátkých časových lhůtách a ukončit ho do zahájení komplexního palebného ničení.

Soudobé podmínky vyžadují vytváření protiúderných uskupení zcela jiným způsobem než v minulosti, což vyplývá ze změněných podmínek. Za zvážení stojí dvě otázky:

- **zda vyvést a soustředit** připravovaná uskupení do určitých prostorů a odtud je zasadit v krátkém čase, nebo

- **mít tyto síly rozptýlené, ukryté** (alespoň jejich část) a soustředit je rychlým manévrem, avšak za předpokladu delšího času potřebného k této činnosti.

Každá z variant má své výhody i nevýhody. **K první variantě** vytvoření protiútočného uskupení. Máme např. armádu druhého sledu v určité vzdálenosti a přísun k frontě je uskutečňován po vyčleněných osách jako celek. Uchovat v tajnosti její manévry je v soudobých podmínkách téměř nemožné, a to znamená, že se s největší pravděpodobností stane objektem útoku všech druhů zbraňových systémů nepřítele. **Ve druhé variantě** – jestliže např. část sil druhého sledu frontu zaujala obranu v armádním pásmu a část sil je rozmístěna na frontové obranné čáře, je podle mého názoru, vhodné tyto síly nesoustřeďovat předčasně, ale protiútočné uskupení vytvářet postupně. Jestliže nebyla prolomena taktická hloubka obrany, je možné vyvést nejdříve síly z frontové obranné čáry a předsunout je např. za armádní pásmo obrany nebo do prostoru vzdáleného 20 až 30 km od čáry zasazení takovým způsobem, aby se v tomto prostoru zdržely pouze krátkou dobu (kolem 2 až 3 hodin). Zároveň v této době zahájit vyvádění svazků, které od zmíněné armády byly předsunuty do obrany za armádní pásmo obrany. Soustředění provádět rychlým manévrem na čáru zasazení a s využitím komplexního palebného ničení i nadvlády ve vzduchu je zasadit do protiútku. Cílem je klamat nepřítele, zachováním rázu dosavadní činnosti rozptýlit úsilí jeho průzkumu, neprozradit předčasně zámysl, ale i uchovat bojeschopnost svazků tím, že je předčasně nevvedeme z obrany do volného terénu a nevystavíme je tak úderům letectva a vysoce přesných zbraní.

Obdobným způsobem můžeme postupovat u armády, kdy je možné vytvořit uskupení vojsk např. z divize, která zaujala obranu v druhém pásmu mimo směr hlavního úderu nepřítele, hlavní pásmo obrany před ní nebylo prolomeno a nově přidělená divize, jež byla předána do podřízenosti armády, je rozmístěna poblíž armádního pásma. Tyto síly se stanou základem uskupení, které je možné vytvořit rychlým manévrem zmíněných dvou divizi na čáru zasazení a celé úderné uskupení bude vytvořeno přeskupením bojeschopných sil prvního sledu.

Při přechodu do protiútku je zapotřebí vytvořit převahu sil především na směru hlavního úderu. K tomu je nezbytné připravit potřebná uskupení, která tento poža-

davek zabezpečují. Avšak jak jsem již dříve poznamenal, je možný přechod do protiútku i za předpokladu vyrovnaného poměru sil, ale vždy se zajištěním převahy na směru hlavního úderu.

Na základě rozborů předchozí části lze **vyvodit požadavky na utváření operační sestavy i úderných uskupení**, zachování jejich bojeschopnosti za použití soudobých zbraňových systémů. Půjde především o:

- včasné a postupné vytváření sil, které již v průběhu obranné operace budou schopny vést překvapivý úder, který se stane buď základem nebo alespoň zabezpečí podmínky pro přechod do protiútku,
- požadavek utajení prostorů rozmístění divizí spojený se širokým klamáním nepřítele; vojska je nezbytné rozmísťovat tak, aby nepřítel neodhadl jejich použití, ale především, aby byla odolná proti použití jaderných a vysoce přesných zbraní,
- postupné vytváření uskupení ze sil přisunutých z pasivních nebo méně důležitých směrů a z hloubky, a to bezprostředně před zahájením protiútku,
- účelný manévr, kterým provést rychlé (náhlé) soustředění sil, což vyžaduje rozpracovat a podrobně propočítat způsob tohoto manévru, ale především jeho důsledné zabezpečení, zejména uvolněním pochodových os a organizací regulační i pořádkové služby,
- opatření operačního maskování, aktivně vedený průzkum nepřítele a eliminaci nebo maření činnosti těch prostředků, kterými by mohl nepřítel narušit činnost vlastních vojsk; nejde jen o vysoce přesné zbraně, ale zvláště o prostředky minování na dálku, které mohou značně ztížit jejich manévr, prodloužit časy soustřeďování i vlastního organizovaného zasazení.

Na základě zkušenosti z Velké vlastenecké války a s přihlédnutím ke změnám ve vedení protiútočné operace, možnostem nových zbraňových systémů i zkušenostem z lokálních válek může **operační sestava zahrnovat**:

- první a druhý sled,
- skupinu samostatné činnosti,
- uskupení raketového vojska, dělostřelectva, letectva a vojska PVO,
- vzdušné výsadky,
- různé druhy záloh (vševojskovou, protitankovou, ženijní, chemickou atd.),
- uskupení speciálních vojsk a týlu.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že je vždy nezbytná utajená příprava protiútku, vhodná volba směru hlavního úderu a překvapení spojené s dobou jejího zahájení. Proto vytvoření operační sestavy, ale zejména úderných uskupení, je nutné uskutečnit v co nejkratších lhůtách. Je nezbytné, aby velitelé při vytváření úderného uskupení i operační sestavy vycházeli z tohoto základního požadavku.